

Dil üzerine

Suat Kemal Aytaç

S. K. Aytaç

Tanısal ve Girişimsel Radyoloji, Türk Tıbbi Görüntüleme ve Girişimsel Radyoloji Derneği, Hoşdere Cad., Güzelkent Sok., Çankaya Evleri F/2, Çankaya, 06540 Ankara

Yedinci yayın dönemine girerken *Tanısal ve Girişimsel Radyoloji Dergisi*'nin önemli iki işlevinin giderek çarpıcı biçimde ön plana çıktığını görüyoruz: Türk radyolojisinde dil birliğinin sağlanması ve bilimsel tartışma ortamı oluşturulması.

Uğraşı verdiğimiz radyoloji bilim dalı, teknolojiye dayalı ve bu nedenle gerek bilimsel gelişim, gerek ise dil gelişimi bakımından büyük oranda dışa bağımlı bir alan. Bu yazının kapsamı dışında olan bilimsel gelişimi bir yana bırakacak olursak, dil gelişimi gerçekten üzerinde durulması gereken bir konu. Bizi ilgilendiren yanı ise, yeni geliştirilen tekniklerin uygulanışı, elde edilen sonuçların rapor biçiminde hastaya sunulması ve yapılan araştırmaların bilimsel yazı biçimine dönüştürülerek dergilere gönderilmesi sırasında ortaya çıkan "teknik terimlerin Türkçe'leştirilmesi" sorunu.

Teknik bir terimin Türkçe'ye uyarlanışında değişik yöntemler uygulanmakta ve her yöntemin kendine göre doğru ya da yanlış yönleri var. Bu yöntemlerden birincisi ve en yaygın kullanılanı : teknik terimin özgün dilindeki (genellikle İngilizce) yazılışının Türkçe'de okunduğu gibi yazılmasıdır. "Technology" sözcüğünün "teknoloji" olarak yazılması ve okunmasını buna örnek olarak gösterebiliriz. Diğer bir yöntem ise, teknik terime Türkçe karşılık oluşturulmasıdır. "Radiology" terimi yerine "ışın bilimi" denilmesi buna güzel bir örnektir. Oluşturulan Türkçe karşılığın kullanılış sıklığı ya da dile yerleşmesinde ise o terimin dilimize giriş zamanı belirleyici olmaktadır. Neredeyse yüz yıldır "radyoloji" olarak yazılmaya ve söylenmeye alışılmış "radiology" teriminin Türkçe karşılığı olan "ışın bilimi" bizler tarafından neredeyse hiç kullanılmamaktadır (1). Demek ki teknik terimlerin Türkçe'leştirilme yöntemi doğru da olsa, kullanılma sıklığını etkileyen başka unsurlar bulunmaktadır.

Yayına ilk başladığı günden beri *Tanısal ve Girişimsel Radyoloji* dergisinin dil konusuna verdiği önemi hepimiz biliyoruz. Bu konuda yayından sorumlu kişilerin yanı sıra danışmanların ve yazarların çabaları göz ardı edilemez. Türk radyolojisinde giderek daha büyük sıklıkla ortak dil kullanılıyor olması, bu çabaların bir ürünü. Bunu, dergimizde yayınlanan yazılarda olduğu kadar, değişik radyoloji merkezlerinden elimize geçen radyolojik inceleme raporlarında da görüyoruz.

Dilin yaşayan bir unsur olduğunu göz önünde bulundurarak, radyolojide kullanılan teknik terimlerin Türkçe karşılıklarının bulunması ve yaygın olarak kullanılması konusundaki çabaların süreceğini söylemek

hiç de yanlış değildir ve dergimiz bu konuda çok uygun bir zemin oluşturmaktadır. Editöre mektuplar bölümünün yazarlarımız, danışmanlarımız ve okurlarımız tarafından bu yönde de kullanılması, dil gelişimine olduğu kadar derneğimizin amaçlarından birisinin yerine getirilmesine de katkıda bulunacaktır.

Dergimize bilimsel araştırmalarını gönderen yazarların, radyoloji diline yakın zamanda girmiş bir terimin, varsa Türkçe karşılığını kullanmaya özen göstermesinin önemini de vurgulamak istiyorum. Yeni terimlerin Türkçe karşılıklarının kullanılmadığı durumda, "radyoloji" örneğinde olduğu gibi yabancı kökenli terimlerin Türkçe uyarlamalarının kullanılışı gelenekselleşiyor. Yeni terimlere en çarpıcı örnek

olarak bilgisayarlı tomografi alanında yakın zamanda kullanılmaya başlanan ve söylerken rahatsızlık duyulan bir terimi göstermek istiyorum : "piç oranı". Evet, yanlış duymadınız. Bu terimi "teknoloji", "radyoloji", "ultrasonografi" gibi kullanmaya kalktığımızda böyle bir durum ortaya çıkıyor. Bu söyleniş biçimini gizlemek için de bu terimi "pitch" oranı biçiminde yazmayı yeğliyoruz. Oysa biz radyologların bu konuda gözden kaçırdığımız bir nokta var. Bu tür terimler radyoloji alanına girmeden çok önce temel bilim alanlarında kullanılmaya başlıyor ve genellikle Türkçe karşılık oluşturulmuş bulunuyor. Örneğin Fono yayınlarının İngilizce-Türkçe teknik terimler sözlüğünde "pitch ratio"nun karşılığı "adım oranı" olarak verilmiş

(2). Gerek anlam, gerek ses uyumu bakımından düşünecek olursak, çok güzel bir karşılık. "Piç oranı" gibi rahatsızlık veren bir terim yerine neden adım oranını kullanmayalım? Yine aynı sözlükten başka örnekler verecek olursak, "sequence" yerine "dizi", "frequency shift" yerine "frekans kayması", "flow pattern" yerine "akış deseni".

Ne dersiniz, hoş olmaz mı?

Kaynaklar

1. Pınar T, Dicle O. Yüzyıllık yolculuk-başlangıçtan günümüze Türk radyolojisi. İstanbul: 5G Matbaacılık Şirketi;1995.
2. Bayram A. İngilizce-Türkçe teknik terimler sözlüğü. İstanbul: Fono Açık Öğretim Kurumu; 2000.